

Активізація творчої діяльності майбутніх соціальних педагогів під час підготовки до сценарної та режисерської роботи

Наталія ЯНЦ,

кандидат педагогічних наук, доцент кафедри соціальної педагогіки та освіти дорослих

Актуальним завданням сучасної вищої школи є задоволення потреб особистості в інтелектуальному, культурному і моральному розвитку, що зумовлює потребу в організації умов для оволодіння студентами способами творчої діяльності в процесі пізнання, розкриття їх потенційних можливостей, сприяння самореалізації особистості.

У цьому контексті важливим є набуття досвіду творчої діяльності для майбутнього соціального педагога. Оскільки він працює в системі «людина–людина», то має швидко й адекватно реагувати на зміни, що відбуваються в суспільстві, знаходити оптимальні варіанти вирішення соціально-педагогічних проблем, поглиблювати знання й удосконалювати професійні якості. Виховна робота соціального педагога спрямована на формування творчої особистості, розкриття здібностей, талантів, обдарувань вихованців на основі їх участі в науковій, технічній, художній творчості. У зв'язку з цим постає необхідність формування творчо мислячих, активних соціальних педагогів, здатних спрямувати та стимулювати вихованців до активної творчої діяльності.

Аналіз наукової літератури з теми дослідження дає змогу стверджувати, що до проблеми формування творчої особистості зверталися вітчизняні та зарубіжні дослідники. Зокрема, філософський аспект творчості розглядали В.Біблер, Ю.Бородай, М.Данилов, К.Кедров, О.Коршунов та ін. Психологічні основи цієї проблеми викладено в працях Д.Богоявленської, Л.Виготського, В.Давидова, Д.Ельконіна, О.Леонтьєва, О.Лука, С.Рубінштейна, Я.Пономарьова та ін. Педагогічний аспект проблеми формування і розвитку творчої активності розглядається в працях В.Андрєєва, Д.Вількєєва, Н.Кичук, М.Махмутова, І.Огороднікова, І.Родак, М.Скаткіна, Т.Шамової та ін.

У педагогічній науці аспекти професійної підготовки майбутніх соціальних педагогів відображено в працях багатьох дослідників. Питання визначення сутності, напрямів і змісту професійної підготовки соціальних педагогів у ВНЗ досліджували І.Зверєва, А.Капська, І.Козубовська, В.Поліщук, С.Архипова, Р.Вайнола та ін. Проблеми підготовки майбутніх соціальних педагогів до виконання конкретних функцій висвітлено в працях С.Пашенко (підготовка студентів до соціально-педагогічної діяльності в освітньо-дозвілєвій сфері), А.Первушиної (формування риторичних умінь у професійній підготовці

студентів), В.Коваль (валеологічна підготовка соціальних педагогів) та ін.

Однак проблема активізації творчої діяльності майбутніх соціальних педагогів під час підготовки до сценарної та режисерської роботи в сучасних наукових дослідженнях висвітлена недостатньо.

Мета статті – визначити сутність та окремі методичні аспекти активізації творчої діяльності майбутніх соціальних педагогів у процесі підготовки до сценарної та режисерської роботи.

Соціальний педагог – спеціаліст із виховної роботи з дітьми, підлітками, молоддю, дорослими, покликаний забезпечити сприятливі умови для розвитку та соціалізації особистості [8, с. 31]. Важлива роль у соціально-педагогічній діяльності належить організації дозвілля дітей і молоді. Сценарна та режисерська робота соціального педагога безпосередньо пов'язана зі сферою дозвілля й передбачає організацію ним художньо-творчої діяльності дітей і молоді, а також охоплює самого фахівця цією діяльністю. Перед соціальним педагогом, як сценаристом і режисером театралізованих дійств, постають особливі вимоги. Він повинен володіти теоретичними засадами драматургії, практичними навичками сценарної творчості, прийомами активізації учасників дійств, розуміти специфіку

режисури театралізованих заходів. Крім того, соціальний педагог повинен уміти організовувати творчі колективи та керувати їх діяльністю, ефективно використовувати потенціал театралізованих форм дозвілля для вирішення виховних завдань, знати закони психології творчості, володіти культурою спілкування. Дуже важливими є також психомоторні, музичні, вокальні, артистичні, художні, літературні здібності фахівця.

Отже, сценарна й режисерська робота має свою специфіку і потребує відповідної професійної підготовки майбутніх соціальних педагогів. Її основою, на нашу думку, має стати творчість студентів. Творчість є предметом аналізу багатьох сучасних наук. Зокрема, філософи розглядають творчість у зв'язку з людською сутністю та її реалізацією. За умови такого підходу найзагальнішим буде визначення творчості як способу самобуття людини: саме у творчості особа стверджується, формує, відтворює і розвиває себе [7, с. 6].

З психологічного погляду творчість визначається як діяльність, результатом якої є створення нових матеріальних або духовних цінностей [6, с. 351].

В Українському педагогічному словнику це поняття трактується як продуктивна людська діяльність, здатна породжувати якісно нові матеріальні та духовні цінності суспільного значення [3, с. 6]. У такому тлумаченні розкриваються досить широкі можливості цього виду діяльності, оскільки вони стосуються як матеріальної, так і духовної сфер, того продукту, що його створює людина, і тих цінностей, яких вона набуває і які стають надбанням не тільки її самої, а й певної спільноти чи суспільства [2, с. 5].

Зважаючи на особливості наявних думок щодо творчості, найбільш вдалим і повним, на наш погляд, є визначення В.Андрєєва. Творчість, дослідник вважає, – це один із видів людської діяльності, що спрямована на вирішення суперечності (вирішення творчої задачі), для якої необхідні об'єктивні (соціальні, матеріальні) і суб'єктивні умови (знання, вміння, творчі здібності), результатом якої є новизна, оригінальність, особиста і соціальна значущість, а також прогресивність [1, с. 49]. Доведено, що творчість виявляється і розвивається у творчій діяльності.

Розкрити сутність поняття «*активізація творчої діяльності*» можна проаналізувавши поняття «*активність*». Основу будь-якої навчальної діяльності становить, передусім, її активність. Термін «активність» походить з латинської «*actives*», що означає діяльний, енергійний, ініціативний. В Українському педагогічному словнику активність особистості визначається як «здатність людини до свідомої трудової діяльності, міра цілеспрямованого і планомірного перетворення нею навколишнього середовища й самої себе на основі засвоєння багатств матеріальної і духовної культури. Активність виявляється у творчості, вольових актах, спілкуванні» [3, с. 21].

Активність людської особистості спирається на: 1) позицію особистості щодо обставин; 2) власність здійснювати вольові зусилля, вибір, приймати рішення і втілювати їх у життя; 3) здатність самореалізувати себе, що виявляється в реалізації внутрішніх потенцій (цілей, задумів, намірів); 4) здатність реалізувати засвоєні цінності, норми, правила відповідно до своїх переконань, планів, цілей [7, с. 20].

Активізація є процесом перетворення суб'єкта (у нашому випадку – студента) в стан активності. Зазначимо, що в Педагогічному словнику активізація навчального процесу визначено як удосконалення змісту, форм і методів навчальної роботи, що сприяє активній і самостійній діяльності учнів у засвоєнні знань, умінь та навичок на всіх етапах навчально-виховного процесу в усіх ланках освіти [9]. У цьому сенсі акцентується на важливості педагогічних методів, прийомів та засобів під час активізації. Використання та вдосконалення різних форм і методів навчання спонукає до активізації, передусім, самого навчального процесу, а вже потім до активізації творчої діяльності.

Щодо конкретизації сутності активізації творчої діяльності майбутніх соціальних педагогів у процесі підготовки до сценарної та режисерської роботи, то ми погоджуємося з визначенням А.Душного, який трактує активізацію творчої діяльності як процес застосування методів ефективного заохочення та інтенсивного залучення студентів до цілеспрямованих ініціативно-перетворюючих дій [5, с. 6].

Аналіз освітньо-професійної програми, навчального плану та робочих програм навчальних дисциплін для майбутніх соціальних педагогів засвідчив, що підготовці студентів до сценарної та режисерської роботи сприяють такі дисципліни, як: «Соціальна робота у сфері дозвілля», «Методика соціально-виховної роботи» та ін. Ключова серед них – «Основи сценарної роботи соціального педагога». Вивчення цього курсу у взаємозв'язку з іншими навчальними дисциплінами допоможе студентам усвідомити необхідність використання сценарію у професійній діяльності соціального педагога, оволодіти змістом і методикою сценарної та режисерської роботи, широким спектром естетичних стилів і форм театралізованих дійств, складним комплексом знань, пов'язаних зі специфікою драматургічного дійства, вихованням творчого колективу.

Організовуючи навчальну діяльність студентів на заняттях з означених дисциплін, викладач має зважати на основні засади активізації творчої діяльності:

– єдність пізнавальної і творчої діяльності студентів;

– самоцінність методики активізації творчої діяльності студентів і її змістовно-структурна залежність від загальної системи підготовки майбутніх соціальних фахівців;

– соціально-педагогічна зумовленість процесу творчої активізації і спонукання студентів до самовираження;

– педагогічна детермінація творчих дій студентів і стимулювання їх творчої свободи;

– орієнтація на індивідуальні, притаманні творчій особистості студента способи дій і спрямування їх до засвоєння нормативних основ творчої діяльності;

– створення атмосфери позитивного фону творчого процесу і спонукання студентів до критичного осмислення результатів творчої діяльності [5, с. 7].

Науковці виділяють чотири етапи активізації творчої діяльності студентів: 1) діагностика творчої активності особистості; 2) створення позитивної атмосфери для підсилення творчого процесу; 3) усвідомлення бар'єрів творчого процесу; 4) розвиток творчих навичок (виконання відповідних навчальних завдань) [10, с. 475–482].

На першому етапі варто визначити, як студент ставиться до творчості, чи вважає себе творчою особистістю. Діагностичним інструментарієм можуть служити бесіди на відповідну тематику, різноманітні методики, творчі тести та вправи.

Особливо важливим є дослідження рівня розвитку творчих якостей студентів. Зазначимо, що система творчих якостей особистості охоплює її спрямованість на творчу діяльність, характерологічні особливості, творчі вміння та особливості психічних процесів. Водночас сукупність творчих якостей відображає творчі можливості, що забезпечують успіх людини в творчій діяльності [11, с. 158]. Якщо викладач знатиме творчі можливості кожного студента, то зможе проаналізувати і творчі можливості студентського колективу. Ці знання стануть певним орієнтиром у подальшій індивідуальній та груповій роботі зі студентами. До таких досліджень необхідно залучати і самих студентів, що сприятиме їх особистісному та професійному саморозвитку.

Початковий етап творчого процесу є найскладнішим, він завжди пов'язаний із фрустрацією і переживанням негативних відчуттів у зв'язку з тим, що не кожен може швидко включитися в цей процес, не відразу з'являються цікаві асоціації та ідеї. Тому практичні заняття зі студентами варто розпочинати з удосконалення навичок, необхідних для колективної творчої роботи. До них належать: внутрішня зібраність, організованість, відчуття партнера, готовність долучитися до загального творчого процесу. При цьому доцільно використовувати вправи, що розвивають якості, потрібні студентам для подолання гальмівних чинників – збентеження, сором'язливості, скутості, напруженості тощо. Такі вправи допоможуть студентам дисциплінувати волю, підготувати себе психічно й фізично до активних, доцільних дій, навчать швидко вирішувати поставлені перед ними завдання. Науковці зазначають, що вправи варто розділити на дві групи: вправи на регуляцію психічного стану студента та вправи на зняття напруги, м'язове вивільнення і забезпечення м'язової волі [4, с. 12].

Зазначимо: для підсилення творчої наснаги необхідно створити сприятливу атмосферу. Вирішальною умовою створення творчої атмосфери Л.Савенкова називає сприятливий психологічний клімат в аудиторії. Створенню позитивної атмосфери також сприяють: гарний настрій, бадьорість і легкість; доброзичливість і врівноваженість як викладача, так і студентів; можливість вільного обміну думками; стимулювання запитань студентів; готовність самого викладача до творчості [10, с. 479]. При цьому дуже важливо, щоб студент ставився до викладача з довірою, бачив у ньому наставника й радника.

Для стимулювання творчої активності студентів доцільно використовувати вправи на усвідомлення бар'єрів творчості. Науковці зауважують, що часто саме ті звички, принципи, усталені думки, які нам особливо дорогі і без яких ми не уявляємо нашого існування, і є бар'єрами креативності. Значна

кількість таких звичок і принципів вказує на статичність людини, занадто сильну «зашореність», отже, незначну гнучкість [10, с. 480].

Наступним етапом активізації творчої діяльності студентів мають стати вправи, спрямовані на розвиток творчих навичок. Важливою організаційною умовою цього етапу є диференціація навчальних завдань за рівнем творчості.

Науковці виділяють три стадії залучення студентів до різних видів творчості [5, с. 8–9].

«Творче наслідування» (перша стадія активізації творчої діяльності студентів). Структуру діяльності студентів на цій стадії визначають ті її різновиди, які ґрунтуються на творчих підходах, проте вони мають відносний, обмежений характер. Студентам творчість властива, але вона відбувається як процес відтворення, наслідування, виконання дій за зразком.

На цій стадії студенти виконують вправи на встановлення асоціативних ланцюжків між різноманітними об'єктами (предметами, явищами); порівнюють задуми художніх, музичних і літературних творів (вірш «Осінь» М.Лермонтова, пісня «Осінь буря» Е.Гріга, картина «Золота осінь» І.Левітана); ознайомлюються зі сценаріями театралізованих заходів, аналізують їх та пропонують власні варіанти окремих композиційних частин тощо.

«Зумовлена творчість» (друга стадія активізації творчої діяльності студентів). Зміст роботи студентів передбачає не наслідування, а вже створення власних зразків творів у межах, заданих ззовні параметрів. Конкретизація творчого завдання та його зумовленість, на думку науковців, є певним імпульсом активізації творчих зусиль студента.

Ця стадія пов'язана з виконанням таких вправ: виготовлення афіш, запрошення, програм; складання «перевернутих» казок; уведення пересічного персонажа в незвичайний контекст чи навпаки – неабиякого персонажа в тривіальну ситуацію; розроблення сценарних планів двох–трьох різножанрових театралізованих дійств (теми пропонуються викладачем); розроблення ігор для активізації глядачів у заданому сценарії театралізованого заходу тощо.

«Вільна творчість» (третья стадія активізації творчої діяльності студентів). Це вищий ступінь залучення студентів до творчої діяльності. На відміну від попередніх, на цій стадії відсутні будь-які обмеження творчого процесу. На стадії «вільної творчості» студенти пишуть колективні та авторські сценарії театралізованих дійств. Після закінчення роботи над тією чи іншою вправою варто здійснювати обговорення, під час якого студенти матимуть можливість розповісти про свої відчуття, проаналізувати власну творчу діяльність, відповісти на запитання однокласників та викладача тощо.

Подібні вправи – це не просто цікаві ігри, а навчальні завдання, які лише за систематичного виконання можуть дати бажаний ефект. Зауважимо, що зазначені вправи виконують одночасно дві функції: є способами організації навчально-пізнавальної діяльності студентів і предметом вивчення.

Тобто вправи, які використовує педагог на своїх заняттях, можуть служити для студента об'єктом для вивчення, а методика їх використання – зразком для наслідування у майбутній практичній діяльності, зокрема в роботі з творчими колективами. При цьому педагог повинен користуватися не тільки вже відомими вправами, а й сам бути творцем навчального процесу. Імпровізація в навчальній роботі оживляє творчість, позбавляє скутості, спонукає учасників навчального процесу до постійного пошуку. Водночас професійні вміння й особистісні якості викладача також є для студентів зразком для наслідування.

Отже, активізація творчої діяльності майбутніх соціальних педагогів під час підготовки до сценарної та режисерської роботи полягає в застосуванні методів ефективного заохочення та інтенсивного залучення студентів до цілеспрямованих ініціативно-перетворюючих дій, охоплює чотири етапи та передбачає різні види навчальної діяльності й поступове ускладнення завдань. Активне включення студентів у процес творчої діяльності сприятиме професійному становленню майбутніх фахівців.

Подальшого пошуку потребує розроблення та обґрунтування завдань для самостійної творчої роботи студентів.

Література

1. Андреев В.І. Діалектика виховання і самовиховання творчої особистості / В.І. Андреев. – Казань: Вид-во Казанського університету, 1988. – 238 с.
2. Гірний О.І. Творчість як педагогічна проблема: тренінг творчості / О.І. Гірний, М.М. Савчин // Шлях освіти. – 2011. – №4. – С. 5–10.
3. Гончаренко С. Український педагогічний словник / С.Гончаренко. – К.: Либідь, 1997. – 376 с.
4. Грицан А.В. Виховання режисера: психофізичний та інтелектуальний тренінг / А.В. Грицан. – К.: Техніка, 2005. – 128 с.
5. Душний А.І. Методика активізації творчої діяльності студентів педагогічних університетів у процесі музично-інструментальної підготовки [Текст]: автореф. дис. ... канд. пед. наук: 13.00.02 / Андрій Іванович Душний; Національний педагогічний ун-т імені М.П. Драгоманова. – Київ, 2006. – 21 с.
6. Краткий психологический словарь / [под. ред. А.В. Петровского]. – М.: Политиздат, 1985. – С. 351.
7. Кучерявий І.Т. Творчість – основа розвитку потенційних джерел особистості: навч. посіб. / І.Т. Кучерявий, О.І. Клепиков. – К.: Вища школа, 2000. – 288 с.
8. Настільна книга соціального педагога / [авт.-уклад. О.Є. Марінушкіна, І.М. Вишнева, В.В. Носенко]. – Х.: Ранок, 2010. – 272 с.
9. Педагогічний словник / за ред. дійсного члена АПН України М.Д. Ярмаченка. – Київ: Педагогічна думка, 2001. – 516 с.
10. Психолого-педагогічні аспекти реалізації сучасних методів навчання у вищій школі: навч. посіб. / за ред. М.В. Артюшиної, О.М. Котикової, Г.М. Романової. – К.: КНЕУ, 2007. – 528 с.

11. Сисоєва С.О. Творчий розвиток фахівців в умовах магистратури: монографія / С.О. Сисоєва. – К.: ТОВ «Видавниче підприємство «ЕДЕЛЬВЕЙС», 2014. – 404 с.
12. Соціальна педагогіка: навчально-методичний комплекс / за ред. А.Й. Капської. – К.: ДЦССМ, 2003. – С. 61–69.

Анотації

Наталія ЯНЦ

Активізація творчої діяльності майбутніх соціальних педагогів під час підготовки до сценарної та режисерської роботи

У статті розкрито специфіку сценарної та режисерської роботи соціального педагога, визначено сутність понять «творчість» та «активізація творчої діяльності студентів»; розглянуто окремі методичні аспекти активізації творчої діяльності майбутніх соціальних педагогів під час підготовки до сценарної та режисерської роботи.

Ключові слова: соціальний педагог, сценарна та режисерська робота соціального педагога, творчість, активізація творчої діяльності студентів.

Наталія ЯНЦ

Активизация творческой деятельности будущих социальных педагогов во время подготовки к сценарной и режиссёрской работе

В статье раскрыта специфика сценарной и режиссёрской работы социального педагога, определена сущность понятий «творчество» и «активизация творческой деятельности студентов», рассмотрены отдельные методические аспекты активизации творческой деятельности будущих социальных педагогов в процессе подготовки к сценарной и режиссёрской работе.

Ключевые слова: социальный педагог, сценарная и режиссёрская работа социального педагога, творчество, активизация творческой деятельности студентов.

Nataliya JANTS

Activation of creative activity of future social teachers in the process of preparation for screenwriting and director's work

The article deals with the specifics of screenplay and directing work of social teacher, the essence of the concepts of «art» and «activation of creative activity of students» was outlined; some methodological aspects of activation of creative activity of future social teachers in preparation for screenwriting and directing work were highlighted.

Keywords: social teacher, screenwriting and director's work of a social teacher, creativity, activation of creative activity of students.

ПОДІЇ, ЗАХОДИ, ПРЕЗЕНТАЦІЇ

Важлива місія психолого-медико-педагогічної служби

Важливим напрямом діяльності працівників психолого-медико-педагогічної служби Переяслав-Хмельницького державного педагогічного університету імені Григорія Сковороди є надання соціально-психологічної допомоги студентам, які вступили або перевелися із ВНЗ, розташованих у містах на тимчасово окупованих територіях, та потрапили в складну життєву ситуацію.

Ефективною формою супроводу вважається внутрішньоуніверситетський проект «Партнерська соціально-психологічна підтримка студентської молоді з числа переселенців з тимчасово окупованих територій», спрямований на надання комплексної соціально-психологічної допомоги студентській молоді.

Завданнями проекту є:

- створення умов для підвищення соціальної активності студентської молоді з числа переселенців із тимчасово окупованих територій у вирішенні власної складної ситуації;

- залучення студентської молоді і викладачів до волонтерської роботи;

- психотехнічна підготовка студентів-психологів і практикуючих психологів, які могли надавати б психологічну допомогу;

- організація роботи груп самопомоги під керівництвом психолога психолого-медико-педагогічної служби для студентів-переселенців.

Для вирішення цих завдань психолого-медико-педагогічна служба організовує роботу навчально-розвивальних груп «Соціальне проектування» (розроблення і підтримка у реалізації соціальних проектів, підтримка соціальних ініціатив та залучення до волонтерської роботи студентів університету з метою надання різних видів соціальної допомоги); «Технології соціально-психологічного консультування» (психотехнічна підготовка студентів-психологів з метою психологічної підтримки осіб, які прагнуть надавати психологічну допомогу студентам-переселенцям); «Групи самопомоги» (робота яких має на меті активізацію студентів-переселенців з метою підвищення їх соціальної активності та пошуку шляхів вирішення складних проблем, як соціальних, побутових, так і соціально-психологічних).

У контексті реалізації проекту спостерігається позитивна динаміка процесу адаптації студентів-переселенців, тенденція до активізації студентів-волонтерів, які обрали шлях допомоги тим, хто потребує підтримки і словом, і ділом.

*Тетяна ШКУРСЬКА-КУЗЬМЕНКО,
психолог університету*